

Шелудченко С.Б.

аспірантка кафедри практики

англійської мови

Волинського національного

університету імені Лесі Українки

ПРЕДИКАТИВ ТА ОБ'ЄКТНИЙ ПРЕДИКАТИВ ЯК ТИПОВІ ФУНКЦІЇ СЛІВ КАТЕГОРІЇ СТАНУ В ТЕКСТАХ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті йдеться про слова категорії стану. Досліджується частотність їх вживання в функціях предикатива й об'єктного предикатива. Аналізується корпус дієслів-зв'язок, які сполучаються зі словами категорії стану.

Ключові слова: слова категорії стану, предикатив, об'єктний предикатив.

Предикатив и объективный предикатив как типичные функции слов категории состояния в текстах художественном литературы. Стаття посвящена словам категории состояния. Изучается частотность их употребления в функциях предикатива и объектного предикатива. Анализируется корпус глаголов-связок, свойственных категории состояния.

Ключевые слова: слова категории состояния, предикатив, объективный предикатив.

Sheludchenko S. B. Predicative and Objective Predicative as the Typical Functions of the Words of the Category of State. The article deals with the words of the category of state. The frequency of their usage in the functions of predicative and objective predicative is investigated. The group of link-verbs peculiar to the category of state is analyzed.

Key words: the words of the category of state, predicative, objective predicative.

Результати досліджень про реалізацію понятійної категорії стану привернули увагу до вивчення центрального ядра поля стативності, а саме до слів категорії стану, таких науковців, як О. Есперсен та П. І. Шлейвіс [3, 55-64; 4, 129-130].

Виокремлення категорії стану як окремої частини мови та добір елементів-конституентів цієї категорії базувався на вісьмох диференціюючих критеріях, п'ять з яких реалізуються, а відтак й знаходять підтвердження в тексті, водночас відображаючи особливості функціонування в художньому тексті. Йдеться

насамперед про модифікацію одиниць з категоріальним значенням стану прислівниковими сполученнями *very much* та *too much*; специфічну особливість вживання прислівника ступеня *all* зі словами категорії стану; нездатність слів категорії стану реалізувати категоріальне значення в препозиції; неможливість сполучення з означенням, домінантність предикативної функції та можливість вживання в функції об'єктно-предикативного члена речення. Отже, мета нашого дослідження проаналізувати типові функції слів категорії стану в текстах художньої літератури. Для досягнення поставленої **мети** необхідно розв'язати певні конкретні **завдання**, а саме 1) дослідити частотність вживання категоріальних одиниць стану в функціях предикатива й об'єктного предикатива; 2) окреслити корпус дієслів-зв'язок, притаманних категорії стану; 3) проаналізувати функціонування авторських неологізмів у художньому тексті.

Проблема присудка англійської мови являє собою постійну перемінну, що постійно та безперервно досліджується [1, 132-142]. Так, наприклад, Р. Квірк стверджує, що слова категорії стану загалом вживаються предикативно [5, 45-67]. Як уже зазначалося, превалювання предикативної функції слів категорії стану є одним із чільних диференціюючих критеріїв, що знайшло своє підтвердження й при дослідженні художнього тексту, наприклад:

*It was a smart and chipper piece, not a big lump of wood, about half a pit-prop if you want to know, that parted its hair on the wrong side of its head, but still it met a lady pit-prop that spoke Chinese when she was **asleep**, but when she was **awake** she spoke slow English and said she loved him. (Allan Sillitoe. Key To The Door. p.225)*

Аналіз 2359 прикладів засвідчив, що слова категорії стану виконують функцію предикатива в 1416 з них, що становить 60,03 %. Типові дієслова-зв'язки, які сполучаються зі словами стану в художній літературі можна розподілити на п'ять видів, скориставшись класифікацією В. Л. Каушанської [2, 16-19]:

a) дієслова-зв'язки на позначення збереження стану (*to be, to feel, to hold, to keep, to remain*), наприклад:

*An affectionate billet from Hortense, informing her young cousin that she was returned from Wormwood Wells; that she **was alone** today, as Robert was gone to Whinbury market... (Charlotte Bronte. Shirley. p.380)*

b) дієслова-зв'язки на позначення становлення стану (*to become, to get, to grow*). Загальне спрямування розвитку таких дієслів – це процес абстрагування лексичного значення повнозначних неперехідних дієслів [43, 125-129], наприклад:

*He had a finely graduated scale of informality and friendship, which improved from the “How do you do?” addressed to the fifteen-dollar-a-week clerks and office attaches, who, by long frequenting of the place, **became aware** of his position. (Theodore Dreiser. Sister Carrie. p.67)*

c) дієслова-зв'язки з відтінком модальності (*to appear, to seem*), наприклад:

*He **seemed astonished** too on finding her alone, and apologized for his intrusion by letting her know that he had understood all the ladies to be within. (Jane Austen. Pride and Prejudice. p.138)*

d) дієслова-зв'язки, виражені повнозначними дієсловами (*to lie, to fall, to sit, to stand*), наприклад:

*“Many a time I have put on my spectacles to look at the lassie in church, because she has gentle blue een, wi' long lashes; and, when she sits in shadow, and is very still and very pale, and is, happen, about to **fall asleep** wi' the length of the sermon and the heat of the biggin' – she is as like one of Canova's marbles as aught else.”(Charlotte Bronte. Shirley. p.503)*

e) фазисні дієслова як дієслова-зв'язки (*to begin, to start, to stop, to finish*), наприклад:

*... and you **begin aware** I had fine intentions of paying off every debt, and re-establishing the old firm on its former basis.” (Charlotte Bronte. Shirley. p.180)*

Дослідження корпусу дієслів-зв'язок показало, що вони, в поєднанні зі словами – зв'язками, можуть вживатися в будь-яких часових та видових формах, а

іноді і з порушенням граматичних норм задля надання реченню емоційності, наприклад:

*She also might turn with disgust from him to the superior beauty of man; she might quit him, and he **be** again **alone**... (Mary Shelley. Frankenstein, or the Modern Prometheus.p.225)*

Варто зауважити, що предикативна функція категорії стану є не лише диференціюючою та домінуючою, а й водночас джерелом авторських неологізмів в художньому тексті. Так, було відзначено появу слів *aboon*, *abuse*, *adread*, та *affrighted*. Деякі з них мають широко вживані еквіваленти, що відносяться до стійких одиниць категорії СТАН, наприклад:

*But when so they have found respite, being gathered within the wall, then close ye again the double doors, close fitted; for I am **adread** lest yon baneful man leap within the wall. (Irving Stone. The Greek Treasure. p.183)*

*Her little fingers fastened on his arm: she spoke and was **affrighted**. (Charlotte Bronte. Shirley. p.593)*

Слова категорії СТАН *adread* та *affrighted* виражають значення “*filled with fear, frightened*”, а відтак є новими представниками синонімічного ряду *afraid / aghast / afeard / affrait*. На основі аналізу словникових дефініцій припускаємо, що слово категорії стану *adread* є похідним від основи *dread* [6]:

dread, *v.t. and v.i.*; *dreaded, pt, pp*; *dreading, ppr*. [ME. *dreden*, to fear; AS *ondrædan*, *a-drædan*, to fear, to be afraid of.]

1. to fear intensely; to be in fearful apprehension or expectation of.
2. to regard with awe [Arch.]

dread, *n.*

1. great fear and continued alarm in anticipation of impending evil or danger.
2. an overpowering horror or fright; as, a dread of snakes.
3. fear mixed with respect and awe.
4. one who or that which is feared or revered.
5. doubt [Obs.]

dread, *adj.*

1. dreaded or dreadful; terrible; frightful.
2. solemn; awesome; inspiring awe or reverence; as, *dread* sovereign.

Інше слово з цього синонімічного ряду – це, за походженням, дієприкметник дієслова *affright*, що еволюціонував та набув ознак слова категорії стану [6]:

affright (- frit), *v., v.t; affrighted, pt., pp.; affrighting, ptr.* [ME. *afrighten*; AS. *afyrhtan*, to terrify.]

1. to impress with sudden fear; to frighten; to terrify or alarm. [Arch.]

Водночас деякі неологізми не мають своїх аналогів серед стійких елементів досліджуваної категорії:

*I've been **aboon** forty year in the world, and I believe that "the people" will never have any true friends but thirsel'n, and them two or three good folk I' different stations, that is friends to all the world. (Charlotte Bronte. Shirley. p.320)*

Можемо твердити, що слову *aboon*, яке не зареєстроване у словниках, притаманні всі категоріальні властивості, що й іншим елементам. Щодо його морфологічної будови та значення, то можемо припускати в його основі лежить сполучення категоріального префікса *a-* з основою прикметника або іменника *boon* [6]:

boon, *n.* [Fr. *bon*, from L. *bonus*, good; Ice. *bon*, a petition.]

1. a favour or request. [Arch.]
2. a prayer or petition. [Obs.]
3. a benefit; a thing to be thankful for; as, the *boon* or good health

boon, *adj.*

1. kind; generous; pleasant. [Arch.]
2. gay, convivial; as, a *boon* companion.

Зважаючи на контекст його вживання, *aboon* позначає стан сприятливості, щедрості, доброзичливості. Наступний приклад демонструє ще один неологізм *abuse* у функції предикатива:

*She'd encountered dozens of difficult clients over the years, dealt with cases where grown men and women had shrieked **abuse** at her for simply telling them what the law required and how they must make reparation to their creditors. (Alex Gray. The Riverman. p.336)*

Зважаючи на аналіз словникових дефініцій, можемо припускати, що слово категорії стану **abuse** позначає стан ображеності, обману та є результатом конверсії дієслівної або іменникової основи [6]:

abuse, *v.t.*; abused, *pt.*; *pp.*; abusing, *ppr.* [Fr. *abuser*; It. *abusare*; L. *abutor, abusus; Ab*, and *uti*, to use.]

1. to use ill; to maltreat; to misuse; to use with bad motive or to wrong purposes; as, to *abuse* right or privileges.
2. to violate; to defile.
3. to deceive; to impose on. [Arch.]
4. to treat harshly; to use insulting, coarse or bad language about or to; to revile.

abuse, *n.*

1. ill use; improper treatment or employment; application to a wrong purpose.
2. a corrupt practice or custom.
3. rude speech; rudely contemptuous language addressed to a person; insulting or coarse language.
4. violation; defilement. [Obs.]

На корпус слів категорії стану в функції предикатива з позитивною семантикою припадає лише один категоріальний елемент із негативною семантикою, а саме *unaware*, наприклад:

*They chant strange music which is supposed to bring the sharks to such a state of delight that they are **unaware** of bodies intruding into their waters. (Victoria Holt. The Spring of the Tiger. p.206)*

Приклад є наочною ілюстрацією того, що, сполучаючись з префіксом *un-* та змінюючи семантику з позитивної на негативну, слова категорії стану не

втрачають жодної зі своїх категоріальних властивостей, а лише набувають протилежного значення та утворюють відповідну антонімічну пару.

Ще одна типова функція слів категорії стану, а саме функція об'єктного предикатива порівняно із функцією власне предикатива є значно менш чисельною, хоча й притаманною словам категорії стану в художній літературі. Частка функції об'єктного предикатива налічує 92 приклади з 2359, що становить лише 3,9%:

*I have drawn a little nearer, feeling that our terms of acquaintance gave me the right of approach; I have joined the circle round her seat, caught her eye, and mastered her attention; than we have conversed; and others – thinking me, perhaps, peculiarly privileged – have withdrawn by degrees, and left us **alone**. (Charlotte Bronte. Shirley. p.502)*

Приклад ілюструє вживання слова категорії стану *alone* в функції об'єктного предикатива після дієслова *to leave* в поєднанні з денотатом додатка, вираженим займенником *us*. Окрім дієслова *to leave* (18 випадків вживання), серед проаналізованих прикладів було відзначено слова категорії стану, які виконуючи функцію об'єктного предикатива, стоять після дієслів *to be* (9), *to find* (14), *to keep* (11), *to make* (13), *to set* (10), *to shake* (7), *to stir* (5), *to tear* (5).

Слова категорії стану також виявляють стійку тенденцію до їх сполучуваності з денотатом підмета або додатку, виражених іменником або займенником, що позначають як живу, так і неживу істоту, наприклад:

*... for when I would account to myself for the birth of that passion, which afterwards ruled my destiny, I find it **awake**, like a mountain river. (Mary Shelley. Frankenstein, or the Modern Prometheus. p.76-77)*

*... I expressed myself in measured terms, with the modesty and deference due from a youth to his instructor, without letting escape (inexperience in life would have made me **ashamed**) any of the enthusiasm which stimulated my intended labours. (Mary Shelley. Frankenstein, or the Modern Prometheus. p.89)*

У вищенаведених прикладах слова категорії стану *awake* та *ashamed*, виконуючи функцію об'єктного предикатива, поєднуються з денотатом додатка на позначення неживої істоти та живої істоти відповідно, оскільки в прикладі (1) йдеться про почуття, й зокрема про пристрасть, а в прикладі (2) про стан сорому персонажа твору.

Отже, в аналізованій літературі слова категорії стану підтверджують тезу про домінантність предикативної функції. Дієслова-зв'язки, вживані зі словами категорії стану, поділяються на групи (у порядку домінування від більшого до меншого): дієслова-зв'язки на позначення збереження стану, дієслова-зв'язки на позначення становлення стану, дієслова-зв'язки, виражені повнозначними дієсловами, дієслова-зв'язки з відтінком модальності, фазисні дієслова як дієслова-зв'язки. Водночас відзначено вживання слів категорії стану в функції об'єктного предикатива як характерну синтаксичну функцію. Можна твердити, що як денотат – жива істота, так і денотат – нежива істота поширюються на дві синтаксичні функції, а саме функцію власне предикатива та об'єктного предикатива. Зазначені функції знаходять підтвердження такого вживання в прикладах з творів художньої літератури, які також є джерелом авторських неологізмів.

Література:

1. Долинина И. Б. Функциональная грамматика и содержательная классификация грамматических категорий / И. Б. Долинина // Проблемы функциональной грамматики. – М. : Наука, 1985. – С. 132–142.
2. Каушанская В. Л. Грамматика английского языка / Каушанская В. Л. – К., 1997. – Ч.2. – С.16–19.
3. Шлейвис П. И. О категории состояния как о части речи / П. И. Шлейвис // Структура словаря и вопросы словообразования германских и романских языков. – Пятигорск, 1977. – С. 55–64.
4. Jespersen O. A. Modern English Grammar / Jespersen O. A.– P.VI. – London, 1946. – P.129–130.
5. Quirk R. A Grammar of Contemporary English / Quirk R., Greenbaum S., Leech G. – N.Y., 1978. – 492 p.
6. Webster Universal Dictionary. Unabridged International Edition Colour Illustrated. – New York : Harver, 1993.